

зберігають глибоку повагу до культурних коренів, адаптуючи їх до вимог сучасного міського життя.

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ МАЙБУТНЬОЇ АРХІТЕКТУРИ

Кубриш Н.Р., к. мист., доцент, Олешко Л.І.

(Одеська державна академія будівництва та архітектури)

Життєво-практичне світорозуміння людини складається стихійно, спираючись на досвід попередніх поколінь. Для вирішення проблем, з якими його світогляд не справляється, потрібен вищий критико-рефлексивний рівень ставлення до світу. Саме філософія, що займається систематичним дослідженням вічних та фундаментальних питань, розглядає все, що може бути проблематизовано, у тому числі й саму методологію пізнання. Практична філософія тісно пов'язана із матеріальним світом, історичними етапами розвитку суспільства, конкретними сферами діяльності людини. Взаємодія філософії та архітектури - явище закономірне і неминуче. З ускладненням взаємозв'язків усередині суспільства та усвідомленням його залежності від конкретних умов навколишнього середовища, виникає потреба у поглибленому вивченні різноманітних, що важко приводять до спільного знаменника, зовнішніх факторів, у середовищі яких розвивається архітектура. Державний устрій, релігія, наука, культура та мистецтво, світогляд, географічне положення, тощо, як комплекс реально існуючих контекстів, вимагають врахування при формуванні архітектурної думки. Поступальний розвиток архітектури залежить від рівня вивченості зовнішніх факторів, визначення ступеня їхнього впливу, виявлення глибинних основ соціально-культурних, політичних та світоглядних тенденцій. Філософія стала тим інструментом, за допомогою якого були сформульовані основні закони та правила побудови античної, а згодом і класичної архітектури. Представляючи собою загальний критичний підхід до пізнання всього суцього, існуюча у вигляді різних областей і напрямків, що протистоять і доповнюють один одного, вона дозволила створити певну систему, осмислити такі філософські категорії, як «форма», «простір», «зміст», «час» і т.п. Філософія та архітектура існують у нерозривному зв'язку шляхом взаємопроникнення та симбіозу, дозволяючи людині вивчати та відображати внутрішню логіку процесів, що відбуваються в суспільстві, економіці та навколишньому середовищі. Філософський світогляд, що транслюється за допомогою архітектури, виражає певний рівень їх

розвитку та властиві даному історичному етапу риси. В античності архітектура трактувалася, як мистецтво та місце існування одночасно, будучи продовженням природи і при цьому вирішуючи різні утилітарні завдання. У той же час, заснована на античних принципах, класична архітектура тісно пов'язана з абсолютизмом, а формування стилю бароко частково є наслідком кризи ідеалів італійського Відродження. У будь-якому випадку, в основі переважаючих архітектурних течій донедавна лежав матеріалістичний напрямок думки, система критичної філософії, що полягає в дослідженні самого розуму, меж, які можна досягти розумом людина. Філософія ідеалізму, для якого реальність - результат людського сприйняття, що виникнув на противагу кантіанству, у свою чергу сприяла появі нових архітектурних течій, - «неостилів», таких, як німецький югенд, сецесій в Австрії, французький ар-нуво, - прямих попередників модернізму. Прискорені темпи технічного прогресу, у свою чергу, призвели до появи модерну, бруталізму, конструктивізму, деконструктивізму, мінімалізму, хай-теку, неомодернізму, тощо. У сучасному технократичному суспільстві переважають людино-орієнтовані філософії, які сповідують спадковість традицій, зосереджених на досвіді та корисності для людей. Крім очевидних переваг науково-технічного прогресу такий підхід до формування життєвого простору призвів до деградації біосфери та надмірної урбанізації довкілля, - фактичного тераформування планети.

Наявність масштабних загроз соціального характеру, екологічні та антропогенні кризи, що періодично повторюються, наполегливо вимагають перегляду егоцентрично-спрямованої моделі розвитку людства. Одним із таких перспективних напрямів сучасної філософії є **об'єктно-орієнтована онтологія** (ООО), або – **спекулятивний реалізм**. ООО продовжує матеріалістичний напрямок думки, будучи невід'ємною частиною філософської категорії «реалізм», яка передбачає, що поза людського розуму існує реальний світ. Архітектура стала тим середовищем, у якому філософія ООО було прийнято найохочіше. Ідеї її засновників Грема Хартмана і Квентіна Мейясу про те, що людська свідомість і існування не є центром світобудови, а будь-який матеріальний об'єкт у світі має своє власне рівноцінне існування та значення, створили передумови усвідомлення архітектурного середовища, як рівноцінного для всіх матеріальних об'єктів, будь-то людина чи камінь. Спекулятивний реалізм, що заохочує відхід від проектування виключно для прагматичних людських потреб, передбачає формування цілісного середовища з максимально можливим урахуванням екологічних та етичних аспектів, спонукає до переоцінки нашої взаємодії з конкретним простором, що має свою

історичну пам'ять. Подібні архітектурні практики мають на увазі відхід від традиційних норм проектування, що визнає недостатню поінформованість людини про інше життя на планеті та необхідність її охорони, як власної. Архітектори, які усвідомлено або інтуїтивно використовують принципи спекулятивного реалізму, прагнуть архітектурної практики, яка тісно переплетена з екологічною етикою, намагаючись максимально використовувати сучасні матеріали, що залишають зменшений екологічний слід. Ідеальною метою прихильники цієї філософської теорії бачать створення майбутнього, де архітектура та природа існують у самодостатніх симбіотичних відносинах.

Іншою філософською течією, здатною опанувати умами архітекторів, є нове бачення способів досягнення майбутнього, яке ніколи не буває закінченим і потребує постійної уваги та турботи. **Протопія** - поняття, придумане Кевіном Келлі і засноване на ідеї невеликих прогресивних змін, що накопичуються з часом і призводять до значних поліпшень у суспільстві. За своєю суттю воно не суперечить основним положенням об'єктно-орієнтованої онтології, конкретизуючи майбутнє, як множинний початок із започаткованими в собі постійними відмінностями. За словами українського філософа Дениса Семенова: «Поки майбутнє залишається майбутнім, воно завжди містить альтернативу». Протопія – це тендітна рівновага між альтернативними реальностями, для підтримки якого слід невинно впливати з конструктивної боку. Поступовий прогрес до кращого варіанту майбутнього, що фокусується на поступових поліпшеннях, а не на радикальних перетвореннях, - такий підхід прихильникам цієї філософської течії бачиться як практичніший і реалістичніший. З архітектурної точки зору дотримання теорії протопії дозволяє шукати гармонію в постійно розвиваючомуся діалозі між людськими потребами, технологічними можливостями і екологічною цілісністю. У цьому сенсі перспективним бачиться зростання кількості автономних життєвих просторів, здатних не тільки ефективно управляти ресурсами, а й, з урахуванням застосування систем штучного інтелекту, систематизувати отриманий досвід з метою вдосконалення в бік більш витонченої чуйності до людини і довкілля. Поява та своєчасна інтеграція нових технологічних рішень, адаптація перспективних соціологічних досліджень, планомірне впровадження продуманих природно-охоронних заходів, – все це дозволить позбавити архітектурну діяльність від ілюзорних очікувань та катастрофічних прорахунків.

Спекулятивний реалізм чи протопії - кому віддасть перевагу непередбачуване майбутнє? Швидше за все, з'являться нові, не менш яскраві ідеї, які конкуруватимуть і співіснуватимуть пліч-о-пліч. Архітектура – невід'ємна частина цього процесу, що вимагає постійного філософського переосмислення своєї суті та призначення.

ІСТОРИЧНИЙ ЦЕНТР ОДЕСИ

Малашенкова В.О., к. арх., доцент, Бахарєва Д.С., здобувач
(Одеська державна академія будівництва та архітектури)

Вивчення історії міста чи поселення не буде повним без знання історії містобудування, архітектурних пам'яток та діяльності архітекторів минулих років. Історичний центр Одеси насичений історичними пам'ятками, які досі є перлинами нашого міста.

Південний колорит міста Одеси, її своєрідний шарм завжди привертала до себе увагу і надовго причаровували. Справедливо вважається, що однією з найбільш визначальних особливостей Південної Пальміри є виразна і неповторна архітектура. Саме завдяки привабливому містобудівному середовищу, формування якого відбувалось протягом кінця XVIII - початку XX ст. під впливом європейських архітектурних традицій, Одеса отримала славу європейського міста та назву «маленький Париж». З моменту заснування, провідна роль у створенні містобудівних ансамблів та зведенні окремих будівель і споруд Одеси належала європейським зодчим, зокрема Деволану.

Планування міста – одне з найважливіших досягнень містобудування епохи класицизму. Деволан використав топографію місцевості, урахував кліматичні умови та господарське призначення міста, запропонував розмежування житлової і виробничої території у двох рівнях: на низовинній прибережній смузі розташовано порт і всі необхідні для його функціонування споруди а місто знаходиться на високому плато. Яри передбачалося використати для спуску з міста у порт. Деволан корегував свій початковий план, уточнював положення церков, майданів, центрів, але принцип структурної побудови міста залишався незмінним упродовж двох століть.

План міста і порту було затверджено 27 травня 1794 р. В серпні Деволан створив більш детальний план, за яким і було розпочато будівельні роботи. На початку 1795 р. нове місто отримало нове ім'я – Одеса.

В 1803 р. було затверджено план розвитку Одеси інженера Ф.П. Харламова, де значну увагу приділено створенню